

Oto parę uwag o ważniejszych komentarzach opublikowanych w ostatnich latach o poście eucharystycznym. Przy całym entuzjazmie, jaki obudziły w Kościele omawiane dokumenty z 1953 r., nie należy zapominać o zastrzeżeniu, które w takich słowach wyraził Hürth - A bel - lan: „Ponieważ jednak nie ma takiego prawa powszechnego, któreby zaradzało wszystkim poszczególnym wypadkom, zjawia się również w przyszłości takie okoliczności miejsca i osób, ...którym przez Konstytucję i Instrukcję nie zadość uczyniono. Takim jest np. wypadek udaremnienia postu eucharystycznego przez pewien przymus psychiczny w tym celu wywierany, by uniemożliwić przyjęcie Komunii św. O takim wypadku nie ma wzmianki ani w Konstytucji ani w Instrukcji“. I opowiadają ci Autorzy o pewnym odstępcy od wiary, który dla uniemożliwienia Komunii św. swej żonie przystępującej dotąd często do stołu Pańskiego, zmuszał ją wczesną porą do spożywania z sobą wczesnego śniadania. Dla tych, i tym podobnych wypadków, trzeba będzie nieraz jeszcze odnieść się do Stolicy św., „ne auxilium eis desit, qui eo indigeant“ (str. 54).

Ks. Franciszek Bogdan

Nicholas Gill, *The Spiritual Préfect in clerical religious Houses of Study*, Washington, D. C. 1945, X-140.

Praca pod powyższym tytułem jest pracą doktorską przedłożoną Wydziałowi Prawa Kanonicznego przy Kat. Un. w Waszyngtonie dla uzyskania stopnia doktora prawa kanonicznego. Jest ona z kolei 216-tą pracą opracowaną i przyjętą na wspomnianym Wydziale, co stanowi piękny dowód za aktywnością naukową na odcinku młodych aspirantów-studentów tejże uczelni.

Celem jest, jak wskazuje autor w przedmowie (sam zresztą zakonnik-redemptorysta), opracowanie zagadnienia prawnego z kan. 588 tj. osoby i urzędu Prefekta czyli Ojca Duchownego w domach studiów w zakonach **kleryckich**.

Praca ta wzorem innych prac z tego Wydziału składa się z 2-ch części tj. historycznej (11—26) i pozytywnego komentarza prawa kodeksowego tj. kan. 588 § 1—2 łącznie z kan. 589 § 1—3.

W części pierwszej poprzedzonej krótkim rozdziałem o władzy zakonnych przełożonych i to jurysdykcyjnej jak i zwierzchniej (por. dominopartej głównie na artykułach Van de Kerckhove oraz komentarzach kodeksowych, Maroto i Vermeerscha - Creusena, autor kreśląc historię zagadnienia omawianego uwzględnia w pobieżnym komentarzu reguły zakonne wschodnie i zachodnie, głównie św. Benedykta szukając w nich genezy instytucji Prefekta czyli Ojca Duchownego (11—14). Znajduje takowe w osobie Opata i jego delegatów tzw. Dziekanów,

powołanych do wychowania zakonników w regule i cnotach zakonnych. W okresie od św. Benedykta do IV Soboru Laterańskiego w 1215 r. stwierdza brak działalności ustawodawczej w tej dziedzinie, albowiem dekretały papieskie z tego okresu odnoszą się głównie do zagadnień egzempcji zakonnej. Niemniej w dekretach Urbana III i Honoriusza III można odnaleźć wzmianki o tzw. asystentach opata albo przeorach powołanych do kierowania życiem wewnętrznym zakonników (15—20). W trzecim rozdziale przeprowadza swój temat w okresie od 1215 r. do wydania prawa kodeksowego, analizując bliżej zasadniczą w tej sprawie konstytucję Klemensa VIII „Cum ad regularem“ z 19. 3. 1603 r. (pr. źródła kan. 588).

W konstytucji powołanej papież ustalił zakres praw i obowiązków Mistrza nowicjuszków, późniejsze ustawodawstwo, jak np. św. Kongr. Soborowej w 1624 r., czy Kongr. Biskupów i Zakonników z 1896 r., czy wreszcie z 1911 r., z drobnymi zmianami nie wyszło poza zakres ustawy Klemensa VIII (21—26).

W części pozytywnej tj. komentarzu prawa kodeksowego po wyjaśnieniu zasadniczych terminów prawnych jak Prefekta, zewnętrznych i wewnętrznych zakonnych przełożonych, forum wewnętrznego i zewnętrznego, karność, podaniu uwag związanych z utworzeniem i organizacją domu studiów (29—33) przechodzi do analizy istoty władzy Prefekta czyli Ojca Duchownego. Autor za większością autorów pokodeksowych przyjmuje na podstawie analizy kan. 588 § 1 ścieśnienie władzy do zakresu sumienia, z wyłączeniem władzy w zakresie karność domowej w nowicjacie, która przysługuje Magistrowi nowicjuszków (36—37). Posiadanie jakiegokolwiek władzy „in foro externo“ przez Ojca Duchownego studentów da się uzasadnić prawem partykularnym zakonnym a nie powszechnym. Przeciwna opinia: Goyneche, Langasco i Schaefera nie ma uzasadnienia w Kodeksie (38—39). W rozdz. V omawiając urząd Ojca Duchownego stwierdza, iż po myśli kan. 145 § 1 jest to urząd w znaczeniu szerszym (42—44) i wykazuje niezgodne urzędy czy obowiązki z zadaniami Ojca Duchownego (44—48). idąc w tej sprawie za zdaniem Larrona. Co do nominacji Ojca Duchownego z racji milczenia Kodeksu należy odwołać się do prawa partykularnego zakonnego (48—50). Jeśliby posiadał władzę „in foro externo“, to również da się ją uwarunkować prawem partykularnym a nie kodeksowym.

Najciekawszy pod kątem metodologicznym i naukowym jest rozdział VI, poświęcony omówieniu przymiotów moralnych i fizycznych Ojca Duchownego na tle prawa przedkodeksowego (konst. Klemensa VIII) i kodeksowego tj. kan. 588 § 2 i 559 § 2—3. To drugie, gdy chodzi o pogodzenie obu kanonów, stanowi prawdziwy „crux interpretum“.

Autor podając dwa przeciwne zapatrywania kanonistów, z których jeden przyjmuje błąd redakcyjny w kan. 588 § 2, tym samym przypisują

Ojcu Duchownemu studentów przymioty Magistra nowicjuszów, a drudzy wykluczając możliwość podobnej pomyłki podają dwa rozwiązania tj. przypisanie przymiotów asystenta Magistra nowicjuszów Ojcu Duch., albo fizyczne przymioty winien posiadać Ojciec Duch. identyczne z Asystentem Magistra, a moralne właściwe temu ostatniemu (56—68), wyowiada się za tą ostatnią alternatywą drugiej opinii, uzasadniając ją za jej obrońcami na tle analizy prawa kodeksowego. Przy okazji rozwiązuje trudności związane z pogodzeniem kan. 588 § 2 z wymogami ustawy Klemensa VIII (68—73).

Co do osobnych przymiotów Ojca Duchownego zarówno fizycznych i moralnych (profesja, wiek, cnoty itp.) autor podaje krótki komentarz tychże (73—79), zwracając uwagę na znaczenie terminu z § 2 kan. 588 „oprte“ przyjmując na tle tekstu i kontekstu kanonu znaczenie tegoż jako przymiotnika „konieczny“ (79—84).

Rozdz. VII poświęcony jest omówieniu zadań Ojca Duchownego tj. słuchania przezeń spowiedzi studentów i udzielania porad w zakresie sumienia („manifestatio conscientiae“) na tle przepisów dawnego prawa. Wniosek zasadniczy autora to przyznanie władzy słuchania spowiedzi Ojcu Duch. jedynie przez prawo partykularne czy prawowity zwyczaj z wyłączeniem prawa kodeksowego, które milczy o tym uprawnieniu (85—102). Wyznaczenie go na spowiednika studentów musi być zgodne z zasadami kan. 518 § 1 i 875 § 1, 97; co się tyczy zaś otwierania przed nim sumień przez studentów należy mieć na uwadze zasadę z kan. 530 § 1—2, który jest rozszerzeniem i zważeniem dawnego prawa. Większość autorów sądzi, że Ojciec Duchowny nie podpada pod rygory kan. 530 § 1—2.

Rozdz. VIII w analizie możliwości korzystania przez Ojca Duchownego z wiadomości osiągniętych na tle spełniania powyższych dwu zadań nie wybiega w omówieniu i osiągnięciu wniosków poza wiadomości podawane przez moralistów (103—114).

Ostatni rozdz. tj. IX zawiera wyjaśnienia autora co do metod pracy Ojca Duchownego studentów, zawartych w kan. 588 § 1, jako tzw. upomnienia (monicja), instrukcje i zachęty (ekshortacje).

Wyjaśnienie pojęć wzmiankowanych jak i przedmiot pracy Ojca Duchownego „ad vitam religiosum informat“ z kan. 588 § 1 to treść wywodów autora w ostatnim rozdziale, po którym zamieszczono krótkie streszczenie rozprawy (119—120) oraz bibliografię (121—125).

Tak się przedstawia streszczenie wyników dochodzeń autora, które chociaż nie przynoszą nowości czy nie zawierają zbyt dogłębnego omówienia odnośnych zagadnień, stanowią w sumie pożyteczny komentarz kan. 588 i 559 § 1—2, mogący oddać duże usługi zainteresowanym przełożonym zakonnym a więc i Ojcom Duchownym w zakresie spełniania powierzonego im urzędu zgodnie z prawem powszechnym i partykularnym. Literaturę zarówno monograficzną jak i czasopiśmienniczą podano

w zakresie dostatecznym, przy czym dużą pomoc oddały autorowi prace jego starszych kolegów z dziedziny prawa zakonnego zgłoszone jako prace doktorskie Wydziałowi Prawa Kan. w Waszyngtonie, jak to się można przekonać z załączonego (zwyczajem dawnym) wykazu prac doktorskich tejże uczelni.

Jeszcze i ostatnia uwaga pod adresem naszego piśmiennictwa kanonicznego. Wspomniana praca wyraźnie uzmysławia zadanie poprawienia wynikami nowszych badań naszych podręczników prawa kanonicznego, które np. na odcinku poruszonego zagadnienia są bardzo ubogie.

Ks. Piotr Bober

Adam Vetulani, *Dekret Gracjana i pierwsi Dekretyści w świetle nowego źródła*, Wrocław-Kraków 1955, 168.

Zagadnienie autorstwa Dekretu Gracjana, struktury tego wybitnego zbioru prawnego, czasu i sposobu redakcji pasjonuje najwybitniejszych uczonych z grupy historyków kanonistyki, do których spośród zagranicznych należy zaliczyć Le Bras, St. Kuttnera, Forchielli, z polskich zaś jednego najwybitniejszego znawcę tych problemów, Ad. Vetulaniego, prof. Uniw. Jagiel. w Krakowie. Wystarczy tylko przeglądnąć załączoną do powyższej pracy bibliografię, by biorąc pod uwagę wykaz prac Vetulaniego stwierdzić, że z wynikami jego pracy w zakresie Dekretu Gracjana liczy się nauka zagraniczna, dowodem czego częste powoływanie się w pracach historyków kanonistyki na wyniki jego często oryginalnych a zawsze uzasadnionych dociekań badawczych.

Ostatnia praca referowana przez autora w art. pt. „Wyciąg z Dekretu Gracjana w rękopisie gdańskim z XII w.” (*Czasopismo Prawo-histeryczne* t. VI § 1 (1954) s. 349—360) została ostatnio wydana przez Zakład Ossolińskich a zawartością swą obejmując w r. I Zbiory prawa kanonicznego z wieku XI (5—28) w r. II Dekret Gracjana (29—50) w r. III gdański przekaz skrótu Dekretu Gracjana § 51—89) w r. IV Znaczenie rękopisu gdańskiego dla badań nad pierwszymi dekretystami (90—112) w r. V wnioski i nowe problemy (113—132), dodatek pióra prof. Gansińca pt. „Stosunek tekstu Gratiani opus egregium do przedmowy w sumie Paucapalei” (133—144) bibliografię (145—148), streszczenie pracy w języku rosyjskim (149—155) i francuskim (156—168).

Wyniki badań autora nad rękopisem Mar. F. 275 z Biblioteki Miejskiej w Gdańsku, zamieszczonym już przez Günthera w jego Katalogu pt. *Die Handschriften der Kirchenbibliothek von St. Marien in Danzig* B. V. Danzig 1921, pochodzenia północno-włoskiego z I połowy XII w. (dokładnie przyjmuje czas jego powstania na lata 1139—1145) będącym szeroką przeróbką Dekretu Gracjana przez profesora prawa dla celów nauczania, wybitnego znawcy prawa rzymskiego, dadzą się sprowadzić